

KS. JAN SZCZYCH

Lwów

jansz@libero.it

Prośba o osobowy udział w łaskach zbawienia w celebracji sakramentów świętych

Katechizm Kościoła katolickiego naucza, iż „prośba chrześcijańska skupia się na pragnieniu i poszukiwaniu Królestwa, które przychodzi, zgodnie z nauczaniem Jezusa” (nr 2632). Człowiek wierzący zatem, wpieryw uświadomiwszy sobie własną zależność od Stwórcy, jako priorytetową winien uważać sprawę zbawienia, co z kolei jest naturalną realizacją Jezusowego pouczenia, by najpierw starać się o Królestwo Boże, wszystko zaś inne, co służy jedynie dla doczesnego zabezpieczenia, pozostawić opatrności (por. Mt 6, 33). Pragnienie otrzymania Bożych darów, w tym tego najważniejszego, jakim jest osobowe zjednoczenie człowieka z Bogiem, pozostaje więc „wyrazem i dobitnym stwierdzeniem, wspartym o wiarę, przeświadczenia człowieka o Jego miłości, dobroci i gotowości przyjścia z pomocą”¹. Człowiek bowiem, odkrywszy najpierw, iż prawdziwe źródło światła i życiodajnej mocy znajduje się w Bogu żywym, może wejść w Chrystusowy porządek łaski, który – realizowany w sakramentach – jest uprzywilejowanym sposobem udzielania człowiekowi nadprzyrodzonego życia².

¹ S. Olejnik, *Teologia moralna*, t. 5, Warszawa 1991, s. 64.

² Zob. W. J. Świerżawski, *Wpatrzeni w Chrystusa*, Sandomierz 2007, s. 68.

Jako że „pragnienie i poszukiwanie” obiecane zbawienia dokonuje się z woli Chrystusa w Kościele i poprzez Kościół, w nim też „życie Chrystusowe rozlewa się na wierzących, którzy przez sakramenty jednoczą się w sposób tajemny i rzeczywisty z umęczonym i uwielbionym Chrystusem” (Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 7). Wobec powyższego przyjmowanie sakramentów posiada swoją wyraźną celowość zbawczą, umożliwia bowiem wierzącemu „wkraczanie w biorącą swój początek w Chrystusie historię z wiarą, że jest to ta zbawcza historia, która otwiera człowiekowi pełnię czasów, która pozwoli mu prawdziwie żyć i doprowadzi go do prawdy o nim samym – do jedności z Bogiem, która będzie jego wiecznym przeznaczeniem”³. Prawdziwy kult oddawany Bogu jest zatem możliwy dzięki czynnej współpracy wierzących z łaską sakramentalną, „która jako wszczępienie w Chrystusa, stanowi ontologiczną podstawę ich współpracy z dziełem Ducha Świętego w nich dokonywanym dla wydania owoców sprawiedliwości i trwałego daru z siebie”⁴, w nadziei na ostateczny udział w dziedzictwie zbawionych.

Udzielane w sakramentach Boże życie posiada swoją skuteczność w zależności od dyspozycji przyjmującego sakrament. I tak, „owoc życia sakramentalnego ma równocześnie charakter osobowy i eklezjalny. Z jednej strony tym owocem dla każdego wiernego jest życie dla Boga w Chrystusie Jezusie, a z drugiej strony – dla Kościoła jest nim wzrost w miłości oraz w jego posłaniu dawania świadectwa” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1134). Ponieważ dla chrześcijan przyjmowanie sakramentów bezpośrednio warunkuje zbawienie, co więcej, jest nawet konieczne dla osiągnięcia szczęścia wiecznego⁵, dlatego wierni, pragnąc życia nadprzyrodzonego, co *ipso facto* umożliwia zjednoczenie z Bogiem, swoją postawą starają się sami zabiegać o czynny udział w sakramentalnych celebracjach, aby też osobiście doświadczyć zbawiennej łaski. W ten sposób, liturgia poszczególnych sakramentów, wyraźnie ukierunkowana na duchowe dobro wierzących, staje się aktywnym uskutecznieniem Chrystusowego Królestwa na ziemi.

³ J. Ratzinger, *Sakrament i misterium. Teologia liturgii*, Kraków 2011, s. 38.

⁴ P. J. Rosato, *Wprowadzenie do posoborowej teologii sakramentów*, Kraków 1998, s. 102.

⁵ Zob. *Kompendium Katechizmu Kościoła katolickiego*, Kielce 2005, s. 85, nr 230.

Podczas sprawowania celebracji sakramentów w poszczególnych rytach da się zauważyć odpowiednie usposobienie przyjmujących sakrament, przynajmniej jego zewnętrzną stronę, co z kolei zostało należycie ujęte w deprekatywne formuły liturgiczne, potwierdzające że przyjmowanie sakramentu przez wierzącego jest rzeczowym skutkiem i wyrazem wyboru jego dojrzałej wiary. W niniejszym studium zostanie zatem ukazana postawa prośby wierzącego w Chrystusa o przyjęcie Jego nadprzyrodzonej łaski w poszczególnych celebracjach sakramentalnych.

1. Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych⁶

Chrześcijańska inicjacja ludzi dorosłych dotyczy takich osób, które usłyszawszy ewangeliczne orędzie, pod wpływem światła Ducha Świętego „świadomie i dobrowolnie szukają Boga żywego oraz wstępują na drogę wiary i nawrócenia”⁷; oni też po odpowiednim przygotowaniu przyjmują chrzest, bierzmowanie i Eucharystię określane jako sakramenty wtajemniczenia, gdyż streszczają w sobie całą ekonomię zbawczą i przez to stanowią „fundament całego życia chrześcijańskiego” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1212).

Odnowione po Vaticanum II obrzędy inicjacji osób dorosłych (zob. Sobór Watykański II, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 64–66) przewidują etapową strukturę wtajemniczenia katechumenów. Podczas przyjęcia kandydatów do katechumenatu już w pierwszych słowach urzędowego dialogu przedstawiciela Kościoła z kandydatem na Chrystusowego wyznawcę da się zauważyć, iż człowiek pragnący zostać chrześcijaninem nie jest osobą anonimową, bezimienną czy tajemniczą, lecz ma możliwość osobistego przedstawienia swojej tożsamości. W ten sposób na zasadnicze i konsekwentne pytanie odnośnie do jego nadziei i spodziewania się ze strony wspólnoty Kościoła katechumen potwierdza swój dezyderat jako osoba,

⁶ *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, Katowice 1988.

⁷ Tamże, s. 19. nr 1.

która nie ukrywa się ze swoim pragnieniem, co więcej wyraża zgodę na ocenę jego życia i postępowania przez eklezjalną społeczność. Po upływie czasu na drugim stopniu katechumenatu, kiedy nastąpi bezpośrednio przygotowanie do przyjęcia sakramentów, imiona kandydatów będą wpisane do księgi wybranych, co jeszcze bardziej potwierdzi ich świadome i osobowe przyjęcie sakramentów Jezusa.

W dalszych obrzędach przyjęcia do katechumenatu, kapłan publicznie pyta kandydata o jego oczekiwania wobec Kościoła. Na pytanie: „O co prosisz Kościół Boży?” kandydat odpowiada: „O wiarę”⁸. Według rytuału aspirujący do godności chrześcijanina może także odpowiedzieć, że prosi „o łaskę Chrystusa”, „o przyjęcie do Kościoła” lub „o życie wieczne” czy też „może dać inną odpowiedź, do której celebrans dostosuje następne pytania”⁹. Publicznie wyrażona wola przyjęcia chrztu potwierdza decyzję kandydata do kroczenia w życiu drogą Chrystusa.

Przyszły chrześcijanin, wypowiadając publicznie swoje duchowe pragnienia, ma możliwość wieloaspektowego przedstawienia swojej prośby. Pierwszą propozycją *Obrzędów wtajemniczenia* jest cnota wiary. Poznawszy uprzednio osobę Chrystusa, kandydat nie chce już dłużej być jedynie Jego sympatykiem, ale pragnie powierzyć się Zbawicielowi całym sobą, zabiegając o status członka Kościoła i „domownika Boga” (Ef 2, 19). Zarówno wspólnota Kościoła, jak i sam katechumen są świadomi, że „wiara wymagana do chrztu nie jest wiarą doskonałą i dojrzałą, ale zaczątkiem, który ma się rozwijać” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1253), niemniej jednak, to właśnie w perspektywie wiary katechumeni odkrywają objawiającego się Boga, który w wydarzeniach zbawczych daje poznać ludziom swą odwieczną miłość¹⁰. Podobnie należy interpretować pozostałe wersje prośby kandydata, dla których wspólnym mianownikiem pozostaje dar wiary, usprawiedliwiający i bezpośrednio motywujący przyjęcie Chrystusowych sakramentów.

⁸ Tamże, s. 43, nr 75.

⁹ Tamże.

¹⁰ Zob. W. J. Świerżawski, *Sakramenty chrześcijańskiej inicjacji czyli katechumenat w dzisiejszej praktyce Kościoła*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerżawski, t. 4, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2013, s. 27.

Prośba wypowiedziana przez potencjalnego chrześcijanina podczas przyjęcia do katechumenatu pozostaje jedyną w swoim rodzaju w całych *Obrzędach wtajemniczenia*, co więcej, jej treść jest niekwestionowaną podstawą dla dalszych etapów formacji i obrzędów. Jako petenci, katechumeni są jeszcze personalnie przedstawiani w czasie rytu wpisania imienia, wówczas także sami uzewnętrzniają swoje pragnienie przystąpienia do sakramentów. Oprócz tego *Obrzędy* inicjacji nie wypuklają innych werbalnych bezpośrednich prośb katechumenów, co z kolei należy interpretować w świetle całej rozciągłości obrzędowej, kiedy to postawa prośby i pragnienia kandydatów odnośnie do przyjęcia sakramentów Kościoła posiada swoją zewnętrzną ekspresję w pokornym i uczciwym dążeniu do otrzymania we wspólnocie wierzących nowego życia w Chrystusie.

2. Obrzędy chrztu dzieci¹¹

Opracowane po Soborze Watykańskim II *Obrzędy chrztu dzieci* uwydatniają „rolę i obowiązki rodziców dziecka oraz rodziców chrzestnych” (Sobór Watykański II, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 67). „Osoby te reprezentują zarówno Kościół lokalny, jak i całą społeczność Świętych i wierzących, Kościół Matkę, bo ona cała rodzi wszystkich i każdego z osobna”¹². Ponieważ chrzest jest „bramą do życia i Królestwa Bożego”¹³, dlatego udzielanie go dzieciom lub niemowlętom umożliwia im „bezcenną łaskę stania się dzieckiem Bożym” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1250).

Na początku obrzędów chrzcielnych dzieci celebrans pyta rodziców o imię ich potomka¹⁴. Nie jest to pytanie kierowane jak kiedyś bezpośrednio do dziecka, ale jest ono adresowane do rodziców, ponieważ to oni podjęli decyzję o wyborze jego imienia¹⁵. Publiczne podanie imienia

¹¹ *Obrzędy chrztu dzieci*, Katowice 2001.

¹² Tamże, s. 19, nr 2.

¹³ Tamże, s. 10, nr 3.

¹⁴ Zob. tamże, s. 30–31, nr 37–38.

¹⁵ Zob. S. Czerwik, *Wprowadzenie do odnowionego chrztu dzieci*, [w:] *Sakrament chrztu*, S. Czerwik, J. Kudasiewicz, J. Łach, A. Skowronek, Katowice 1973, s. 84–85.

dziecka posiada swoje uzasadnienie: podczas rytu chrzcielnego będzie ono traktowane „jako ludzka osoba, która zdobywa właściwe jej miejsce oraz prawa i obowiązki w społeczności Kościoła”¹⁶. Następne pytanie duchownego dotyczy motywacji przyniesienia dziecka do świątyni: „O co prosicie Kościół Boży?”¹⁷. Odpowiedzi oczekuje się od rodziców, gdyż ich dziecko nie tylko nie jest świadome dokonujących się obrzędów, ale również, przyjmując chrzest, „nie wierzy osobiście, czyli własnym aktem wiary, lecz [...] wierzy przez swoich rodziców, chrzestnych i całą wspólnotę Kościoła”¹⁸. Rytuał podpowiada rodzicom odpowiedź, dotyczącą wiary, ale jednocześnie zakłada inne możliwe wersje odpowiedzi: „O łaskę Chrystusa”, „O przyjęcie do Kościoła”, „O życie wieczne”¹⁹. „Mimo ewentualnych różnic, jakie wystąpią w odpowiedziach rodziców, w każdej z odpowiedzi będą również zawarte wszystkie inne: rzeczywistość, którą niesie ze sobą chrzest, obejmuje zarówno wiarę, jak i łaskę Chrystusa dostępną dla dziecka przez pośrednictwo Kościoła, jak wreszcie życie wieczne, które zostaje na chrzcie zapoczątkowane i będzie podlegać rozwojowi aż do pełni w chwale Zmartwychwstania”²⁰.

Jakkolwiek w obrzędach chrzcielnych dziecko nie wykonuje żadnych czynności, pozostaje jednak podmiotem sakramentu, z którego wypływa zapoczątkowane odtąd jego późniejsze życie chrześcijańskie (zob. *Katechizm Kościoła katolickiego*, 1254). Wypowiedziana przez rodziców prośba o osobową aplikację owoców zbawienia dla swojego potomka równocześnie staje się dla nich zobowiązaniem do wychowania go wierze Kościoła, którą podczas celebracji chrzcielnej publicznie zadeklarowali²¹.

¹⁶ Tamże, s. 85.

¹⁷ *Obrzędy chrztu dzieci*, dz. cyt., s. 30–31, nr 37–38.

¹⁸ A. Słowikowska, *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego*, Lublin 2014, s. 81.

¹⁹ *Obrzędy chrztu dzieci*, dz. cyt., s. 30–31, nr 37–38.

²⁰ S. Czerwik, *Wprowadzenie do odnowionego chrztu dzieci*, dz. cyt., s. 86.

²¹ Zob. *Obrzędy chrztu dzieci*, dz. cyt., s. 31, nr 39; s. 46, nr 60.

3. Obrzędy bierzmowania²²

Sakrament bierzmowania dopełnia i udoskonala łaskę chrztu świętego. Ochrczeni, przyjmując ten drugi sakrament wtajemniczenia chrześcijańskiego, „jeszcze ściślej wiążą się z Kościołem, otrzymują szczególną moc Ducha Świętego i w ten sposób jeszcze mocniej zobowiązani są, jako prawdziwi świadkowie Chrystusa, do szczerzenia wiary słowem i uczynkiem oraz do bronienia jej” (Sobór Watykański II, konst. *Lumen gentium*, 11). Dlatego też kandydat do bierzmowania „powinien być odpowiednio pouczony i przygotowany do odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych” oraz winien „znajdować się w stanie łaski”²³ uświęcającej.

Sakramentalne obrzędy bierzmowania rozpoczynają się po lekturze Ewangelii, kiedy to – zależnie od miejscowego zwyczaju – przedstawia się biskupowi kandydatów do bierzmowania. Prezentacja kandydatów szafarzowi sakramentu ma swoje uzasadnienie i celowość: mający otrzymać sakrament bierzmowania „będą razem z nim współdziałać w budowaniu Kościoła przez apostołstwo właściwe wiernym świeckim”²⁴. Z drugiej zaś strony, to wspólnota Kościoła przy czynnym współdziale rodziców przygotowywała kandydatów do przyjęcia bierzmowania, formując „w nich ducha wiary”²⁵. Wobec powyższego, prośbę o udzielenie sakramentu bierzmowania zgromadzonym wiernym przedkłada biskupowi proboszcz lub inny duchowy opiekun kandydatów; on też zaświadcza o gotowości kandydatów do przyjęcia sakramentu.

Prośba i zapewnienie kapłana uzasadniają dalsze pytanie biskupa, tym razem skierowane bezpośrednio do mających przyjąć bierzmowanie: „Jakich łask oczekujecie od Boga w tym sakramencie?”²⁶. W odpowiedzi wobec biskupa i całego zgromadzenia kandydaci uzewnętrzniają swoją wolę przyjęcia Ducha Świętego, aby ich umocnił „do męznego

²² *Obrzędy bierzmowania*, Katowice 1995.

²³ Tamże, s. 22, nr 12.

²⁴ C. Krakowiak, *Sakrament bierzmowania*, Lublin 2012, s. 259.

²⁵ *Obrzędy bierzmowania*, dz. cyt., s. 18, nr 3.

²⁶ Tamże, s. 28, nr 21.

wyznawania wiary i do postępowania według jej zasad²⁷. Słowa kandydatów należy interpretować w ścisłej łączności z prośbą, którą w imieniu Kościoła, czyli także dysponowanych do bierzmowania, wypowiedział na początku obrzędów duszpasterz miejsca. Kapłan prosił wtedy o udzielenie sakramentu konfirmacji usposobionym ku temu wiernym, stając się poniekąd ich rzecznikiem, ponieważ posiadał wyraźne przeświadczenie odnośnie do duchowych pragnień kandydatów, które oni sami w tej części obrzędu publicznie wyjawili.

Prośba i poręczenie kapłana dotyczące kandydatów do bierzmowania potwierdzone następnie ich własną widoczną i nieukrywaną wolą predestynującą ku dalszej celebracji sakramentalnych obrzędów, podczas których ochrzczeni otrzymują dar Ducha Świętego, który jako duchowa pieczęć upodabnia ich do Chrystusa i czyni doskonalszymi członkami Kościoła²⁸.

4. Sakrament Eucharystii

Ustanowiony przez Chrystusa podczas ostatniej wieczerzy sakrament Eucharystii „jest źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego”²⁹. Ochrzczeni sprawują ten sakrament jako anamnezę męki, śmierci i zmartwychwstania Pana, będąc posłuszni poleceniu Zbawiciela (zob. 1 Kor 11, 24–25), jak również z wyraźnym pragnieniem udziału w zbawiennych łaskach, aby za pośrednictwem Chrystusa móc „z każdym dniem doskonalić się w zjednoczeniu z Bogiem i wzajemnie ze sobą” (por. Sobór Watykański II, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 48). Dla osób wierzących, których wiara i postępowanie są tożsame z doktryną Kościoła, liturgia Eucharystii „stanowi jedyne w swoim rodzaju «miejsce» życiodajnej wymiany między Bogiem a człowiekiem, w ramach której całe stworzenie zostaje włączone w pełnię życia Trójjedynego Boga”³⁰. Dlatego głównym celem pełnego

²⁷ Tamże.

²⁸ Zob. C. Krakowiak, *Sakrament bierzmowania*, dz. cyt., s. 327; B. Nadolski, *Liturgika*, t. 3, Poznań 1992, s. 76–77.

²⁹ *Kompendium Katechizmu Kościoła Katolickiego*, dz. cyt., s. 98, nr 274.

³⁰ M. Kunzler, *Liturgia Kościoła*, Poznań 1999, s. 277–278.

i czynnego udziału w liturgii mszalnej jest pogłębione osobowe zjednoczenie ze zbawiającym Chrystusem mające swoją kulminację w przyjęciu komunii świętej: ten eucharystyczny pokarm „podtrzymuje i odnawia życie łaski otrzymane na chrzcie i w bierzmowaniu”³¹.

Sakrament Eucharystii jest „czynnością Chrystusa i hierarchicznie zorganizowanego ludu Bożego” (por. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 16), stąd przewodniczyć jej może jedynie ważnie wyświęcony szafarz. Omawiając postawę prośby uczestników liturgii o osobowy udział w owocach zbawienia podczas sprawowania mszy świętej, należy zatem osobno przedstawić deprekatywne formuły celebransa, oddzielnie zaś modlitewne prośby wiernych, jakkolwiek niektóre z tych tekstów są przez nich odmawiane wspólnie.

4.1. Modlitwa prośby celebransa

W zgromadzeniu eucharystycznym poprzez posługę wyświęconych szafarzy dokonuje się bezkrwawa i sakramentalna ofiara Chrystusa składana w imieniu całego Kościoła. Przewodzącemu liturgii Eucharystii winna wszelako towarzyszyć świadomość, że został „z ludzi wzięty” (por. Hbr 5, 1), stąd „sam podlega słabości” (Hbr 5, 2) i ludzkiej ułomności, co z kolei jednoznacznie tłumaczy obecność niektórych indywidualnych modlitw celebransa w obrzędach mszalnych. Celebrujący Mszę świętą oprócz wygłaszania w imieniu wspólnoty eucharystycznych formuł prezydialnych (zob. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 30–32), wypowiada także oracje błagalne „w swoim imieniu, aby mógł wykonać swą posługę z większym wewnętrznym skupieniem i pobożnością” (*Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 33), co znowu przekłada się na obfitsze owoce celebrowanego sakramentu.

Ponieważ Eucharystia jest sakramentalną ucztą z Bogiem i braćmi, już na początku liturgii kapłan wzywa zgromadzonych do aktu pokuty, który odmawia razem z wiernymi (zob. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 51)³². Owo ekspiacyjne wyznanie oraz prośba o modlitew-

³¹ *Kompendium Katechizmu Kościoła katolickiego*, dz. cyt., s. 101, nr 292.

³² Zob. *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 2009, s. 5*nn.

ne wstawiennictwo świętych i obecnych na mszy świętej stanowi wyraz szczerego udziału w sakramencie Eucharystii i jest „nie tylko przygotowaniem do przyjęcia Komunii Świętej, lecz także przyjęcia słowa Bożego i złożenia Najświętszej Ofiary”³³.

Następnie ze względu na oczyszczający walor proklamowanego w liturgii orędzia zbawczego³⁴ przed lekturą Ewangelii celebrans prosi o godne jej głoszenie, zaś później wypowiada modlitwę o zgładzenie grzechów (zob. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 132 i 134)³⁵.

Kolejną upraszającą formułą szafarza celebracji jest odmawiana w pochyleniu modlitwa „Przyjmij nas, Panie...” treściowo połączona ze słowami, które towarzyszą gestowi umycia rąk (zob. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 143, 145)³⁶. Wyrażona w ten sposób postawa pokory i skruchy warunkuje przyjęcie przez Boga składanej ofiary³⁷, o co też przed modlitwą nad darami modli się całe zgromadzenie.

Najbardziej wymowną prośbą o osobowy udział celebransa w sakramentalnych łaskach pozostaje obrzęd osobistego przygotowania się kapłana do przyjęcia komunii świętej. Poprzez tzw. apologie skierowane do Chrystusa³⁸ przewodniczący liturgii prosi o zbawienne skutki uczestnictwa w Ciele i Krwi Pańskiej (zob. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 156)³⁹. Dopełnieniem wspomnianych oracji jest jego publiczna, razem z wiernymi, recytacja ewangelicznego „aktu pokory” (*Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 84) oraz słowa, które cicho wypowiada tuż przed przyjęciem świętych postaci (zob. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 158)⁴⁰. W tym względzie nie bez znaczenia pozostają

³³ B. Nadolski, *Miejsce kapłana w sprawowaniu Eucharystii*, Kraków 2012, s. 45.

³⁴ Zob. V. Raffa, *Liturgia eucaristica*, Roma 1998, s. 276.

³⁵ Zob. *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., s. 12*–13*.

³⁶ Zob. tamże, s. 16*.

³⁷ Zob. J. Janicki, *Obrzędy liturgii Mszy świętej*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerżawski, t. 3, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2012, s. 302.

³⁸ Zob. J. Sroka, *Obrzęd Komunii*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerżawski, t. 3, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2012, s. 362–263.

³⁹ Zob. *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., s. 375*.

⁴⁰ Zob. tamże.

je także modlitwa odmawiana podczas puryfikacji naczyń liturgicznych (zob. *Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 163), która swą treścią wieńczy suplikę szafarza o zbawienne owoce przyjętego sakramentu⁴¹.

4.2. Prośby uczestników liturgii

Wierni świeccy biorą udział w celebracji Eucharystii na podstawie ich przynależności do ludu Bożego: „ci, którzy przez chrzest zostali wyniesieni do godności królewskiego kapłaństwa, a przez bierzmowanie zostali głębiej upodobnieni do Chrystusa, za pośrednictwem Eucharystii uczestniczą razem z całą wspólnotą w ofierze Pana” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1322). Liturgia mszy świętej jest ukierunkowana „na wewnętrzne zjednoczenie wiernych z Chrystusem poprzez Komunię” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1382), dlatego właśnie podczas tego obrzędu ofiara eucharystyczna osiąga swoją pełnię. Wobec tego wszystkie modlitewne teksty uczestników liturgii będą podporządkowane temu celowi.

Po zgromadzeniu się ludu podczas obrzędów wstępnych celebrans zachęca wiernych do wspólnego uznania własnej grzeszności i wołania o odpuszczenie wszystkich przewinień dla godnego udziału w liturgii eucharystycznej. Ten pokutny akt przysposabia modlących się do zacerpnienia z nadprzyrodzonego bogactwa zbawienego słowa i eucharystycznej obecności Pana⁴².

Wyrazem błagalnej postawy wiernych jest także ich odpowiedź na wezwanie kapłana, aby „się modlili razem z nim” (*Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 77) o przyjęcie przez Boga jego i ich ofiary⁴³, co ma miejsce na zakończenie obrzędu przygotowania darów. Wypowiadana wówczas oracja obrazuje zasadnicze cele ofiary, w tym zbawienie obecnych i dobro całego Kościoła⁴⁴.

Prośba o osobowy udział w Chrystusowym misterium najwyraźniej uwidacznia się w komunijnej części liturgii, kiedy to celebrans ukazuje

⁴¹ Zob. tamże, s. 376*.

⁴² Zob. *La celebrazione nella Chiesa*, ed. D. Borobio, t. 2, Torino 1994, s. 431.

⁴³ Zob. *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., s. 16*.

⁴⁴ Zob. J. Janicki, *Obrzędy liturgii Mszy świętej*, dz. cyt., s. 303.

wiernym Chleb eucharystyczny i „zaprasza ich na Ucztę Chrystusa” (*Ogólne wprowadzenie do Mszału rzymskiego*, 84). Biorący udział we mszy świętej razem z szafarzem wypowiadają w postawie pokory sparafrazowane słowa ewangelicznego setnika (zob. Mt 8, 8)⁴⁵. Podobnie jak setnik wierzył, że jego prośba o uzdrowienie zostanie wysłuchana, tak również zgromadzeni na Eucharystii, prosząc o sakramentalne zjednoczenie z Chrystusem eucharystycznym, wyznają Jego zbawcze działanie. Następujący wkrótce obrzęd komunii świętej będzie dla duchowo usposobionych wiernych prawdziwym ucztowaniem w godach Baranka (zob. Ap 19, 9), których definitywne objawienie nastąpi w królestwie nieba.

Można bez trudu zauważyć, iż czasownik „prosić” nie pojawia się wprost w ani jednej z przywołanych modlitewnych formuł, zarówno własnych celebransów, jak i uczestników liturgii, i to w żadnych jego koniugacyjnych odmianach⁴⁶. Niemniej jednak występowanie w tych oracjach poszczególnych czasowników o deprekatywnej treści, jak też obecność w nich zdań życzeniowych jednoznacznie wyraża prośbę o zbawienne owoce eucharystycznej ofiary zarówno w postawie jej wyświęconego szafarza, jak i samych wiernych.

W kontekście sakramentu Eucharystii osobne miejsce zajmuje obrzęd komunii świętej poza mszą świętą, w tym udzielanie wiatyku. Historycznie patrząc, pierwotnym celem przechowywania Najświętszego Sakramentu po zakończeniu mszy świętej było udzielenie go osobom chorym lub mającym fizycznie przeszkody do udziału w liturgii⁴⁷, z czasem jednak ukształtowała się stała praktyka udzielania komunii świętej poza mszą świętą tym wiernym, którzy z różnych powodów nie mogą wziąć udziału w celebracji Eucharystii. Wprawdzie bardziej doskonały i pełny udział w liturgii mszy świętej uskutecznia się poprzez przyjęcie wówczas eucharystycznego pokarmu (zob. Sobór Watykański II, konst. *Sacrosanctum*

⁴⁵ Zob. *Mszał rzymski dla diecezji polskich*, dz. cyt., s. 375*.

⁴⁶ W polskiej edycji *Mszału rzymskiego* czasownik „prosić” wielokrotnie spotyka się w innych tekstach euchologicznych.

⁴⁷ Zob. W. Bomba, *Kult Eucharystii poza Mszą świętą*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerzawski, t. 3, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2012, s. 397.

Concilium, 55)⁴⁸, niemniej jednak – jak poleca Rytuał eucharystyczny⁴⁹ – duszpasterze „niech nie odmawiają Komunii świętej wiernym, którzy o nią proszą ze słusznej przyczyny także poza mszą świętą”⁵⁰.

Wiatykiem jest komunია święta udzielana umierającemu tuż przed śmiercią jako umocnienie na ostatnim etapie jego drogi do życia wiecznego (zob. *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 921 § 1). Według wskazań, „należy [go] przyjmować podczas Mszy św., by chory mógł otrzymać Komunię św. pod dwiema postaciami, a także i z tej przyczyny, że Komunia św. przyjmowana jako Wiatyk jest szczególnym znakiem uczestnictwa w tajemnicy śmierci Pana i Jego przejścia do Ojca, sprawowanej w Ofierze Mszy św.”⁵¹. W praktyce duszpasterskiej zdarza się jednak często, że wiatyk jest zanoszony do domu umierającego, co z kolei pozwala wnioskować, że oddolna prośba o ostatnią komunię świętą jawi się jako skutek dojrzałości w wierze zarówno umierającego, jak i jego bliskich. Aby wszakże wierzący nie utracili możliwości posilenia się „ostatnim sakramentem ziemskiej pielgrzymki” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1517), Kościół usilnie zaleca, żeby duszpasterze, „którym powierzona została duchowa opieka nad chorymi”, zatroszczyli się o to, „aby chorzy będący w bezpośrednim niebezpieczeństwie śmierci, zostali pokrzepieni świętym Wiatykiem Ciała i Krwi Pańskiej”⁵² i mogli szczęśliwie przekroczyć próg wieczności.

5. Obrzędy pokuty⁵³

W myśl doktryny Kościoła chrzest udzielany człowiekowi odpuszcza jego „grzech pierworodny, wszystkie grzechy osobiste, a także wszelkie kary za grzech”⁵⁴. Chociaż chrześcijańskim ideałem pozostaje zachowanie

⁴⁸ Zob. T. Sinka, *Liturgika*, Kraków 1997, s. 218.

⁴⁹ *Komunia święta i kult Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą świętą*, Katowice 1985.

⁵⁰ Tamże, s. 16, nr 14.

⁵¹ *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, Katowice 2001, s. 23, nr 26.

⁵² Tamże, s. 83, nr 117.

⁵³ *Obrzędy pokuty*, Katowice 2002.

⁵⁴ *Kompendium Katechizmu Kościoła katolickiego*, dz. cyt., s. 95, nr 263.

wierności łasce chrzcielnej, „zdarza się jednak, chrześcijanie z powodu ludzkiej ułomności «porzucają swoją pierwotną miłość» (por. Ap 2, 4), a nawet przez grzechy zrywają więź przyjaźni z Bogiem. Dlatego dla odpuszczenia grzechów popełnionych po chrzcie Chrystus Pan ustanowił specjalny sakrament – pokuty (por. J 20, 21–23)”⁵⁵. Podejmowana przez wierzących pokuta chrześcijańska wynika zatem z jednoznacznego rozumieniem rzeczywistości grzechu i poprzez żal za grzechy i postanowienie poprawy skutkuje przejściem „od stanu grzechu do mniej lub bardziej trwałej przyjaźni z Bogiem”⁵⁶.

Liturgiczna celebracja sakramentu pokuty w *Obrzędzie pojednania jednego penitenta* wyraźnie nie proponuje spowiadającemu się słów prośby o łaskę odpuszczenia wyznanych prze niego grzechów. Rytuał podkreśla jednak modlitewny akt penitenta mający miejsce po wyznaniu grzechów i stosownym pouczeniu spowiednika, kiedy to pokutujący, zanim otrzyma rozgrzeszenie, okazuje swój żal i nawrócenie „przez jakąś modlitwę, w której prosi o przebaczenie Boga Ojca”⁵⁷. Pomimo iż w tym momencie spowiedzi *Obrzędy pokuty* bezpośrednio nie zawierają konkretnego tekstu błagania penitenta o przebaczenie, jednakże jego modlitewny akt skuchy i wezwanie Bożej łaskawości powinny jasno wyrazić prośbę o zmiłowanie i pojednanie z Bogiem i Kościołem⁵⁸. W tym względzie praktyka duszpasterska w Polsce wypracowała bardziej wyrazisty model dialogu między penitentem a kapłanem, gdzie po wyznaniu grzechów spowiadający się wypowiada m.in. słowa prośby o okolicznościowe pouczenie, zbawienną pokutę i łaskę rozgrzeszenia⁵⁹.

⁵⁵ Święta Kongregacja Kultu Bożego, *Dekret promulgujący Obrzędy pokuty*, [w:] *Obrzędy pokuty*, dz. cyt., s. 7.

⁵⁶ M. Pastuszko, *Sakrament pokuty i pojednania*, Kielce 2004, s. 53.

⁵⁷ *Obrzędy pokuty*, dz. cyt., s. 7, nr 19. Zob. A. Nocent, *Il sacramento della penitenza e della riconciliazione*, [w:] *Anàmnesis*, red. A. J. Chupungco, t. 3.1: *La Liturgia: i sacramenti*, Genova 1995, s. 200.

⁵⁸ Zob. J. Decyk, *Sakrament pokuty i pojednania*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świeżawski, t. 4, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2013, s. 129.

⁵⁹ Zob. J. Kasztelan, *Sprawowanie Sakramentu Pokuty*, Kraków 1993, s. 104; por. A. Słowikowska, *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego*, dz. cyt., s. 118.

Postawę prośby o odpuszczenie grzechów penitent uwidacznia również w *Obrzędzie pojednania wielu penitentów z indywidualnym wyznaniem i rozgrzeszeniem*. Zanim pokutujący przystąpią do kapłana w celu otrzymania sakramentalnego pojednania, wcześniej, klęcząc, odmawiają spowiedź powszechną, a potem, stojąc, poprzez modlitwę litanijną lub odpowiednią pieśń wyrażają „skruczę serca, prośbę o przebaczenie oraz ufność w miłosierdzie Boże”⁶⁰.

Kwestię prośby o przebaczenie grzechów penitentów jeszcze bardziej wymownie podkreśla *Obrzęd pojednania wielu penitentów z ogólnym wyznaniem i absolucją generalną*. Podczas takiego typu celebracji sakramentu mający otrzymać rozgrzeszenie powinni „jakimś znakiem wyrazić swoją prośbę”⁶¹, np. przez pochylenie głowy, ukłęknięcie lub inny odgórnie ustalony sposób⁶². Po homilii i odpowiednim pouczeniu penitenci najpierw publicznie manifestują swój stan grzechu, postawę żalu oraz prośbę o przebaczenie, następnie uzyskują pożądane rozgrzeszenie.

Pragnienie pojednania z Bogiem i społecznością Kościoła, które penitent uwidacznia u kratak konfesjonału, jest jego dobrowolnym powrotem do osobowej zażyłości z Chrystusem. Upraszone i otrzymane rozgrzeszenie pozwala wierzącemu na nowo cieszyć się stanem łaski, pokojem sumienia oraz otuchą duchową (zob. *Katechizm Kościoła katolickiego*, 1496).

6. Sakrament namaszczenia chorych

Pośród życiowych doświadczeń i utrudnień osoby ludzkiej należy z pewnością wymienić problem choroby i cierpienia, kiedy człowiek doznaje „swojej niemocy, ograniczeń i skończoności” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1500). Wprawdzie Bóg nie stworzył ani choroby, ani śmierci, od kiedy jednak zaistniały one w ludzkiej rzeczywistości, Jego miłość jest bezsprzecznie ukierunkowana na dobro każdego człowieka (zob. Wj 23, 25). Człowiek chory zatem, „aby pod wpływem lęku

⁶⁰ *Obrzędy pokuty*, dz. cyt., s. 27, nr 27; por. s. 53–57, nr 55.

⁶¹ Por. tamże, s. 61, nr 62.

⁶² Zob. tamże, s. 31, nr 35b.

nie upadł na duchu i podlegając pokusom, nie zachwiał się w wierze”⁶³, potrzebuje szczególnego wzmocnienia i zbawczego działania Bożego. Realizmu ludzkiego cierpienia doświadczył sam Chrystus; On nie tylko „wziął na siebie nasze słabości i nosił nasze choroby” (Mt 8, 17), ale także obdarzył Kościół sakramentem namaszczenia, w którym „daje swoim wiernym, dotkniętym chorobą, potężną pomoc i obronę”⁶⁴.

Na temat prośby o udzielenie sakramentu namaszczenia obecny rytuał wspomina dwukrotnie jedynie w *Praenotanda*: duszpasterze winni tak „wychowywać wiernych, aby sami prosili o namaszczenie chorych natychmiast, gdy nadejdzie właściwy moment”⁶⁵, a chorym bez przytomności należy udzielić sakramentu, „jeżeli istnieje prawdopodobieństwo, że jako wierzący prosiliby o to, gdyby byli przytomni”⁶⁶. W pierwszym przypadku wymaganie Kościoła potwierdza również *Kodeks prawa kanonicznego* (kan. 1006), który pozostając w wyraźnej korelacji z rubrykami *Rytuału*, precyzuje, komu namaszczenia chorych udzielać nie wolno (kan. 1007). Jak wynika z przepisów, prośba o sakrament sponuje „głęboką wiarę i pobożność” zabiegających o ten sakrament.

Drugi przypadek traktujący o trudniejszych okolicznościach celebracji sakramentu dotyczy prawdopodobieństwa prośby. „Oznacza to, że kapłan może udzielić sakramentu tylko wtedy, gdy zna osobę, która jest nieprzytomna, lub ktoś inny w sposób odpowiedzialny mógłby zaświadczyć, że jest to osoba ochrzczona, praktykująca i na pewno pragnęłaby przyjąć sakramenty Kościoła w niebezpieczeństwie śmierci. Jeśli warunki te nie mogą być spełnione, nie udziela się żadnych sakramentów, gdyż te są tylko dla tych, którzy przyjęli chrzest, posiadają wiarę i rozumnie o nie proszą”⁶⁷. Wobec powyższego należy uszanować prawo wolności

⁶³ *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, dz. cyt., s. 17, nr 5.

⁶⁴ Tamże.

⁶⁵ Tamże, s. 19, nr 13

⁶⁶ Tamże, s. 19, nr 14.

⁶⁷ Cz. Krakowiak, *Sakrament namaszczenia chorych*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerzawski, t. 4, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2013, s. 186.

każdego człowieka, nawet umierającego, i unikać takiej sytuacji, by sakramentu namaszczenia „nie udzielać na siłę”⁶⁸.

Jakkolwiek obrzędy sakramentu namaszczenia nie podają żadnej ustalonej słownej formy prośby, którą mógłby wypowiedzieć wierny, prosząc o udzielenie sakramentu namaszczenia, tak jak to było w niektórych polskich rytuałach potrydenckich⁶⁹, jednakże aktualne rubryki bezsprzecznie uwzględniają szeroki wachlarz życiowych okoliczności i polecają duchownym, aby troszcząc się o chorych⁷⁰, wszystkie sprawy związane z udzieleniem namaszczenia ustalali „w porozumieniu z samym chorym lub z jego rodziną, wyjaśniając równocześnie znaczenie sakramentu”⁷¹. Systematyczne duszpasterstwo chorych oraz współpraca z ich opiekunami niewątpliwie ukształtuje w nich należną świadomość potrzeby i użyteczności daru sakramentu namaszczenia oraz jego zbawiennych owoców.

7. Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów⁷²

Sakrament święceń, poprzez który ochrzczony mężczyzna (zob. *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 1024) otrzymuje specjalną łaskę Ducha Świętego uzdalniającą go do działania w imieniu Chrystusa (zob. *Katechizm Kościoła katolickiego*, 1581) co prawda dotyczy przede wszystkim „zbawienia innych ludzi”, ostatecznie jednak przyczynia się „także do [jego] zbawienia osobistego” (zob. *Katechizm Kościoła katolickiego*, 1534). W sakramencie

⁶⁸ A. Słowikowska, *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego*, dz. cyt., s. 126.

⁶⁹ Zob. Z. Wit, *Troska liturgiczna o człowieka chorego w świetle polskich Rytuałów potrydenckich (1631–1964)*, Lublin 1995, s. 92–93.

⁷⁰ Zob. *Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, dz. cyt., s. 31–32, nr 42–45.

⁷¹ Tamże, s. 64, nr 86.

⁷² *Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Pawła VI poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II. Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*, Katowice 1999.

kapłaństwa wyświęceni „są naznaczeni w nim niezatartym charakterem, są ustanawiani świętymi szafarzami” (*Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 1008), aby odpowiednio do otrzymanej nowej i szczególnej tożsamości we wspólnocie Kościoła mogli służyć ludowi Bożemu⁷³. Hierarchiczna struktura Kościoła mająca swoje pochodzenie w woli samego Chrystusa odnosi się wprawdzie do biskupów jako następców apostołów, jak również obejmuje ich współpracowników w zbawiennym posłannictwie: prezbiterów działających podobnie jak biskupi *in persona Christi Capitis* oraz diakonów wyświęcanych „nie dla kapłaństwa, lecz dla posługi” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1569). Ze względu na trójstopniowy charakter święceń, liturgia sakramentu kapłaństwa dotyczy episkopatu, prezbiteratu i diakonatu, i jest udzielana podczas celebracji liturgii eucharystycznej (zob. *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 1010).

W obecnym ryciu święceń początek liturgii sakramentu ma miejsce po lekturze Ewangelii. Zarówno przy święceniach biskupa, jak i w przypadku prezbiteratu i diakonatu najpierw są przedstawiani kandydaci do święceń. Wówczas wobec biskupa szafarza święceń jeden z prezbiterów wypowiada prośbę o udzielenie święceń przeznaczonym na nowy urząd kościelny. Należy więc słusznie zauważyć, że we wszystkich trzech stopniach święceń prośby o święcenia nie wypowiada lub nie wypowiadają kandydaci, ale czynią to odpowiedni prezbiterzy, którzy z kolei – co trzeba jasno zaznaczyć – prosząc o święcenia, wcale nie są rzecznikami kandydatów, lecz działają w imieniu Kościoła. I tak podczas ordynacji biskupiej prośbę o udzielenie święceń prezbiterowi-elektowi wypowiada jeden z asystujących mu kapłanów⁷⁴, uwierzytelniając ją nominacją Stolicy Apostolskiej⁷⁵, natomiast w liturgii święceń prezbiterów i diakonów prośbę o wyświęcenie kandydatów przedstawia publicznie „upoważniony

⁷³ Zob. A. Słowikowska, *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego*, dz. cyt., s. 131.

⁷⁴ Zob. *Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Jana Pawła II dostosowany do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2013, s. 169, nr 503.

⁷⁵ Zob. *Pontyfikał Rzymski. Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*, dz. cyt., s. 21, nr 38.

przez biskupa prezbiter”, który w uzasadnieniu odwołuje się do „opinii wiernych” i „rady osób odpowiedzialnych” za formację kandydatów⁷⁶.

Prośba, którą w imieniu Kościoła wybrani kapłani kierują do biskupa szafarza święceń, ma swoją wyraźną eklezjalną podstawę podczas wszystkich trzech stopni święceń. W przypadku ordynacji biskupiej „prośba o święcenia jest pozostałością zwyczaju istniejącego w pierwszych wiekach Kościoła, kiedy to wspólnota wiernych wybierała swojego biskupa”⁷⁷. Dokonanie właściwego wyboru potwierdzali poprzez swoje *iudicium* biskupi Kościołów sąsiednich, którzy następnie wyświęcali elekta na biskupa⁷⁸. Poprzez przyjęcie święceń zarówno biskup, jak i kapłani mają odtąd „za zadanie reprezentować Chrystusa – Głowę Kościoła – wobec zgromadzenia wiernych” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1552). Ponieważ udział w urzędowym kapłaństwie zakłada także działanie w imieniu i dla dobra Kościoła (zob. Sobór Watykański II, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 33), dlatego to właśnie „święta Matka, Kościół prosi”, aby wybrani do *ordo ecclesiasticus* zostali wyświęceni.

W odróżnieniu od kandydata do urzędu biskupiego przyszli diakoni i prezbiterzy, zanim przystąpią do święceń, powinni przedstawić własnemu ordynariuszowi własnoręcznie napisaną i sygnowaną prośbę o udzielenie im święceń, w której wyrażą chęć służenia Bogu i Kościołowi (zob. *Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 1036)⁷⁹.

Ponadto podczas obrzędów ordynacyjnych prośbę o udzielenie sakramentalnej łaski wybrani do święceń wyrażają w postawie prostracji, która ma miejsce we wszystkich trzech stopniach święceń. Wówczas też zgromadzeni na liturgii poprzez śpiew litanii przyzywają wstawiennictwa wszystkich świętych, aby Pan Bóg hojnie udzielił kandydatom swoich łask. Postawa padania na twarz i leżenia krzyżem podczas obrzędu święceń,

⁷⁶ Zob. tamże, s. 72, nr 122 i s. 123, nr 198.

⁷⁷ M. Pastuszko, *Sakrament święceń (kanony 1008–1054)*, Kielce 2008, s. 49; por. D. Spataru, *Sacerdoti e diaconesse. La gerarchia ecclesiastica secondo i Padri Cappadoci*, Bologna 2007, s. 134nn.

⁷⁸ Zob. B. Nadolski, *Liturgika*, t. 3, dz. cyt., s. 160–161.

⁷⁹ Zob. M. Pastuszko, *Sakrament święceń (kanony 1008–1054)*, dz. cyt., s. 383–384.

praktykowana już w starożytności⁸⁰, pozostaje wymownym znakiem pokory kandydata do święceń oraz jego intensywnej modlitwy wplecionej w błaganie Kościoła, by otrzymany dar i pełniona w przyszłości posługa zawsze przynosiła zbawienne owoce.

8. Sakrament małżeństwa

Institucja małżeństwa i rodziny została nieodwołalnie wpisana w zbawcze dzieje ludzkości. Bóg, stwarzając mężczyznę i kobietę z miłości, wszczepił w nich powołanie do wzajemnej miłości, by ta stała się „obrazem absolutnej i niezniszczalnej miłości, jaką Bóg miłuje człowieka” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1604). Słusznie zatem określa się przymierze małżeńskie jako spotkanie dwóch osób w miłości. W porządku zbawienia małżeństwo między ochrzczonymi „zostało podniesione przez Chrystusa Pana do godności sakramentu” (*Kodeks prawa kanonicznego*, kan. 1055 § 1).

W sprawowaniu sakramentu małżeństwa kościelna Tradycja bazuje na wolności wzajemnego wyboru i decyzji narzeczonych: w perspektywie wiary jedynie taka postawa stoi u początku ich postanowienia o ślubie kościelnym. Jakkolwiek szafarzami sakramentu małżeństwa są sami małżonkowie, gdyż to właśnie oni udzielają sobie nawzajem sakramentalnej łaski Chrystusa (zob. *Katechizm Kościoła katolickiego*, 1623), niemniej jednak „żadna para młodych nie daje sobie sakramentu bez zgody Kościoła, wyrażonej w takiej czy innej formie, manifestującej misterium, w które wprowadza małżonków”, dlatego „młodzi są szafarzami sakramentu w Kościele i przez Kościół”⁸¹. Wobec powyższego zanim nastąpi ów sakramentalny akt liturgiczny, religijnie uformowani nupturienti, przestrzegając przepisów prawnych, proszą pasterzy Kościoła o ślub kościelny.

*Obrzędy sakramentu małżeństwa*⁸² opracowane po ostatnim soborze podczas celebracji sakramentu nie przewidują żadnej publicznej sposobności,

⁸⁰ Zob. P. Cieślak, *Liturgia sakramentu święceń*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świeżawski, t. 4, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2013, s. 212.

⁸¹ B. Nadolski, *Liturgika*, t. 3, dz. cyt., s. 211.

⁸² *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, Katowice 2002.

aby nowożeńcy mogli wypowiedzieć swoją prośbę o asystowanie kwalifikowanego świadka w czasie zawierania ich kościelnego przymierza. Zakłada się zatem, że owa prośba została wtedy wystosowana, kiedy narzeczeni okazali wobec duszpasterza wolę zawarcia sakramentalnego związku. Gdy w czasie przygotowania do ślubu nupturienci pogłębiają swoją świadomość wiary i wzajemnej odpowiedzialności wobec Boga, Kościoła i społeczeństwa, wówczas też formalnie oświadczają, że akceptują nauczanie Kościoła na temat małżeństwa i rodziny. Gdyby jednak narzeczeni odrzucali to, „co Kościół chce dopełnić, sprawując obrzęd małżeństwa ochrzczonych, duszpasterz nie może dopuścić ich do obrzędu, [gdyż] [...] oni sami stanowią przeszkodę do odbycia obrzędu, o który proszą”⁸³.

Dodać należy, że brak jakiejkolwiek formy prośby narzeczonych o sakramentalną łaskę Chrystusa podczas obrzędu małżeństwa wynika z istoty małżeńskiego przymierza, gdzie o sakramentalności związku mężczyzny i kobiety decyduje ich przynależność do kapłaństwa powszechnego⁸⁴. Ich obopólna zgoda małżeńska będąca „aktem osobowym, przez który małżonkowie wzajemnie się sobie oddają i przyjmują” (*Katechizm Kościoła katolickiego*, 1627) otrzymuje swoje naturalne dopełnienie i potwierdzenie w publicznej celebracji Kościoła.

Zakończenie

W celebracji sakramentów świętych sam Bóg udziela się człowiekowi wierzącemu. Jako że poprzez sprawowanie sakramentów realizuje się „dzieło naszego Odkupienia” (Sobór Watykański II, konst. *Sacrosanctum Concilium*, 2), toteż uczestnictwo w ich liturgicznej celebracji umożliwi wiernym spotkanie się z żyjącym Chrystusem, co więcej, „wierzący przez pośrednictwo sakramentów zostają tajemniczo zjednoczeni z Chrystusem

⁸³ Tamże, s. 16–17, nr 21.

⁸⁴ Zob. A. Słowikowska, *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego*, dz. cyt., s. 142.

i życiowo w Niego wszczępieni⁸⁵. W tej perspektywie swoje wyraźne uzasadnienie posiadają słowa prośby, jakie podczas celebracji poszczególnych sakramentów wypowiada ubiegający się lub proszący o sakramentalną łaskę Chrystusa. Prośba o udzielenie sakramentu lub osobowy udział w Chrystusowym sakramencie bazuje na niekwestionowanym doświadczeniu wiary i prowadzi do jedynej w swoim rodzaju osobowej wspólnoty ustanowionej przez Chrystusa „pomiędzy Nim oraz tymi, którzy w Niego wierzą”⁸⁶. Tak usposobiony wierny oprócz własnych duchowych pragnień ujawnia również „wewnętrzny dynamizm nacechowany szczerą wolą otwarcia się na łaskę sakramentalną, przyjęcia jej i współdziałania z nią”⁸⁷.

Dokonana analiza celebracji poszczególnych sakramentów pozwala skonstatować, iż wyraźną i odgórnie przewidzianą prośbę o udzielenie sakramentalnej łaski, która jest wypowiediana podczas sakramentalnego rytu, zawierają obrzędy chrztu, bierzmowania i kapłaństwa. Podobnie rzecz dotyczy także Eucharystii i sakramentu pokuty. W przypadku sakramentu namaszczenia chorych obrzęd nie zawiera żadnej oficjalnej upraszającej formuły, którą miałyby wystosować pragnący otrzymać Chrystusową łaskę. O asystowanie duchownego przy zawieraniu sakramentu małżeństwa nie proszą także nowożeńcy.

Zagadnienie prośby o osobowy udział w sakramentalnych łaskach pozwala także na wypuklenie uświęcającego zadania wspólnoty Kościoła, który niestrudzenie udziela wierzącym owoców zbawienia. Zobowiązujące wezwanie do świętości dotyczące każdego wiernego (zob. 1 Tes 4, 3) zakłada całkowite zaangażowanie osoby, która w Kościele i poprzez jego posługę może jedynie skutecznie doświadczyć nadprzyrodzonego wymiaru Bożego działania. Dlatego upraszająca postawa wierzącego oraz zamierzone słowa prośby o sakramentalną łaskę stoją u podstaw jego świadomego i owocnego udziału w Chrystusowym dziele zbawienia.

⁸⁵ A. F. Dziuba, *Sakramenty – znaki pielgrzymowania i spotkania*, „Studia Loviciensia” 16 (2014), s. 140.

⁸⁶ M. Worbs, *Człowiek w misterium liturgii*, Opole 2007, s. 75.

⁸⁷ A. Słowikowska, *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego*, dz. cyt., s. 68.

Abstrakt

Dla ludzi wierzących udział w liturgii sakramentów Kościoła posiada swoją wyraźną celowość zbawczą. Wierni, pragnąc nadprzyrodzonej relacji z Bogiem, swoją postawą starają się zabiegać o czynne uskutečnienie w ich życiu Chrystusowego misterium zbawienia. Wobec tego uzasadnionymi pozostają słowa prośby, jakie podczas celebracji poszczególnych sakramentów wypowiada ubiegający się lub proszący o sakramentalną łaskę. Zamierzona prośba o udzielenie sakramentu, który umożliwia osobowe partycypowanie w Chrystusowej łasce, wynika z doświadczenia wiary chrześcijanina i warunkuje jego świadomy i owocny udział w Chrystusowym dziele zbawienia.

Słowa kluczowe

Sakrament, łaska, prośba, obrzędy liturgiczne

Abstract

Request for personal participation of the salvific grace in the celebration of the sacred sacraments

It is through the participation of the faithful in the sacramental liturgies of the Church that salvation is accomplished. The faithful, desirous of a supernatural relationship with God, through their own life experience endeavor to actively translate into practice the mystery of Christ's salvific grace. For this reason, the words pronounced by the person when first requesting the grace of any sacrament, either for themselves or on someone else's behalf, find their full justification when repeated during the actual ceremony. Intentional request for the concession of any sacrament, which enables a personal participation of Christ's grace, is a result of Christian faith, and activates a conscious and fruitful participation in the redeeming sacrifice of Christ.

Keywords

Sacrament, grace, request, liturgical celebrations

References

- Bomba W., *Kult Eucharystii poza Mszą świętą*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerzawski, t. 3, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2012, s. 393–420.
- Ceremoniał liturgicznej posługi biskupów odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Jana Pawła II dostosowany do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 2013.
- Cieślak P., *Liturgia sakramentu święceń*, w: *Misterium Christi*, red. W. J. Świerzawski, t. 4, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2013, s. 201–219.
- Czerwik S., *Wprowadzenie do odnowionego chrztu dzieci*, [w:] *Sakrament chrztu*, S. Czerwik, J. Kudasiewicz, J. Łach, A. Skowronek, Katowice 1973, s. 75–121.
- Decyk J., *Sakrament pokuty i pojednania*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerzawski, t. 4, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2013, s. 113–132.
- Dziuba A. F., *Sakramenty – znaki pielgrzymowania i spotkania*, „*Studia Loviciensia*” 16 (2014), s. 139–149.
- Janicki J., *Obrzędy liturgii Mszy świętej*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerzawski, t. 3, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2012, s. 263–305.
- Kasztelan J., *Sprawowanie sakramentu pokuty*, Kraków 1993.
- Kompendium Katechizmu Kościoła katolickiego*, Kielce 2005.
- Komunia święta i kult Tajemnicy Eucharystycznej poza Mszą świętą*, Katowice 1985.
- Krakowiak C., *Sakrament bierzmowania*, Lublin 2012.
- Krakowiak C., *Sakrament namaszczenia chorych*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerzawski, t. 4, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2013, s. 157–200.
- Kunzler M., *Liturgia Kościoła*, Poznań 1999.
- La celebrazione nella Chiesa*, ed. D. Borobio, t. 2, Torino 1994.
- Mszał rzymski dla diecezji polskich*, Poznań 2009.
- Nadolski B., *Liturgika*, t. 3, Poznań 1992.
- Nadolski B., *Miejsce kapłana w sprawowaniu Eucharystii*, Kraków 2012.
- Nocent A., *Il sacramento della penitenza e della riconciliazione*, [w:] *Anàmmesis*, red. A. J. Chupungco, t. 3.1: *La Liturgia: i sacramenti*, Genova 1995, s. 133–203.
- Obrzędy bierzmowania*, Katowice 1995.
- Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych*, Katowice 1988.
- Obrzędy chrztu dzieci*, Katowice 2001.
- Obrzędy pokuty*, Katowice 2002.
- Obrzędy sakramentu małżeństwa*, Katowice 2002.

- Olechnik S., *Teologia moralna*, t. 5, Warszawa 1991.
- Pastuszko M., *Sakrament pokuty i pojednania*, Kielce 2004.
- Pastuszko M., *Sakrament święceń (kanony 1008–1054)*, Kielce 2008.
- Pontyfikał Rzymski odnowiony zgodnie z postanowieniem Świętego Soboru Powszechnego Watykańskiego II wydany z upoważnienia papieża Pawła VI poprawiony staraniem papieża Jana Pawła II. Obrzędy święceń biskupa, prezbiterów i diakonów*, Katowice 1999.
- Raffa V., *Liturgia eucaristica*, Roma 1998.
- Ratzinger J., *Sakrament i misterium. Teologia liturgii*, Kraków 2011.
- Rosato P. J., *Wprowadzenie do posoborowej teologii sakramentów*, Kraków 1998.
- Sakramenty chorych. Obrzędy i duszpasterstwo*, Katowice 2001.
- Sinka T., *Liturgika*, Kraków 1997.
- Słowikowska A., *Uczestnictwo wiernych świeckich w liturgii Kościoła łacińskiego*, Lublin 2014.
- Spataru D., *Sacerdoti e diaconesse. La gerarchia ecclesiastica secondo i Padri Cappadoci*, Bologna 2007.
- Sroka J., *Obrzęd Komunii*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerzawski, t. 3, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2012, s. 353–377.
- Świerzawski W. J., *Sakramenty chrześcijańskiej inicjacji czyli katechumenat w dzisiejszej praktyce Kościoła*, [w:] *Misterium Christi*, red. W. J. Świerzawski, t. 4, Zawichost–Kraków–Sandomierz 2013, s. 11–34.
- Świerzawski W. J., *Wpatrzeni w Chrystusa*, Sandomierz 2007.
- Wit Z., *Troska liturgiczna o człowieka chorego w świetle polskich Rytuałów potrydenckich (1631–1964)*, Lublin 1995.
- Worbs M., *Człowiek w misterium liturgii*, Opole 2007.

